

Ірина Черевко, Тетяна Масицька

Функційні особливості предикативного ядра простих реченневих конструкцій (на матеріалі поезій Галини Яструбецької)

Особливості речення як багаторівневої одиниці є проблемним питанням сучасного синтаксису, пов'язаним із системно-структурним і функційним підходом до аналізу головних і другорядних компонентів реченневих конструкцій. У сучасній українській лінгвістиці дослідження предикативного ядра реченневих конструкцій є актуальною та перспективною проблематикою синтаксису, оскільки його поглиблений аналіз уможливорює цілковите розуміння реченневої структури. У граматичних студіях ХХ–ХХІ ст. О. Мельничука, І. Слинська, І. Вихованця, А. Загнітка, К. Шульжука, М. Степаненка, Н. Іваницької, Н. Гуйванюк, М. Мірченка, В. Ожогана, О. Межова, М. Вінтоніва та інших мовознавців представлено традиційне та функційне дослідження головних членів речення. У нашій розвідці ми акцентуємо увагу на функційних особливостях предикативного ядра (підмета і присудка) у мовотворчості сучасної письменниці Волині – Галини Яструбецької. Її поезія привертає поціновувачів віршів оригінальністю, багатогранністю, неповторним стилем та власною граматичною системою. Письменниці властиве оригінальне бачення навколишніх реалій через призму поетичного слова, тому у її віршах спостерігаємо руйнування усталених мовних правил. Галина Яструбецька має власну граматичну систему та правопис – на відміну від лінійної побудови речень структура текстового полотна письменниці є синергійною [5, с. 36]. У граматичній структурі творчого полотна Галини Яструбецької представлено багате різноманіття реченневих конструкцій сучасної української мови. Поезія відомої не тільки в Україні, а й в далекому зарубіжжі майстрині слова «...не улягає в усталені прокрустові ліжка звичних для більшості симпатиків поезії стереотипів та штампів. Вона віднаходить нову мову, в якій словам – тісно, а думкам – просторо» (9, с. 2).

Принципи розмежування головних і другорядних членів речення пов'язані з формально-граматичною організацією речення. Підмет та присудок утворюють предикативний центр речення. І. Вихованець визначив підмет як головний член двоскладного речення, який має предикативний зв'язок з присудком, поєднаний з ним формою координації, виражений іменником в називному відмінку [1, с. 216]. Мовознавець схарактеризував присудок як головний член двоскладного речення, що вказує на часову і модальну характеристику носія предикативної ознаки та виражений певними дієслівними формами [1, с. 221]. Підмет і присудок мають тісний зв'язок між собою та доповнюють один одного, адже в підметі наявний суб'єкт, що виконує дію, а в присудку присутня дія, яку виконує суб'єкт. Підмет і присудок поєднані предикативним зв'язком – основним різновидом синтаксичних зв'язків, що поєднує головні члени речення. Цей зв'язок – основа двоскладних реченневих конструкцій. І. Вихованець акцентував увагу на важливі ознаки цього зв'язку, що відрізняють його від інших синтаксичних зв'язків: передбачуваність; обов'язковість; закритість; координація як особлива форма зв'язку [1, с.24]. О. Ожоган зазначив, що за реалізації предикативного синтаксичного зв'язку у формі координації відбувається взаємоприспосовування в таких граматичних категоріях: 1) у числі; 2) у числі й роді; 3) в особі й числі; 4) у числі й відмінку; 5) у роді, числі й відмінкові [7, с. 52]. Підмет і присудок є взаємозалежними, їхні позиції, пов'язані предикативним зв'язком, передбачають одна одну і є рівноправними, взаємозалежними в структурі речення. Взаємозалежність між підметом і присудком репрезентує структурну основу простого двоскладного речення, що сформована тільки з головних членів речення, поєднаних основним у реченнєвій конструкції предикативним зв'язком [3, с. 331; 4, с. 39]. У традиційній граматиці підмет і присудок представлені як співвідносні поняття, бо реченнєвотвірна функція головних членів речення репрезентує їхню взаємопередбачуваність [6, с. 73].

У структурі простого двоскладного речення мовознавці виокремлюють прості і складені підмети. Простий підмет виражений іменником, займенником, числівником, прикметником та інфінітивом, напр.: **Німб** – то відблиски пожарищ (9, с. 8); **Воно** іще не загоїлось (9, с. 11); **Ріки** зустрілись очима з Летою (9, с. 54); **Застати** – вже не застанеш усіх і всього (9, с. 57); **Ніхто** не прийшов рятувати королівну (9, с. 61); **Обрій** світиться (9, с. 34); ...на Шляху на Чумацькім **сіль** світиться (9, с. 41); **Час** відкидає істини наче вечірні тіні (9, с. 93). У досліджуваних поезіях підмет виражений не тільки одною лексемою, а й словосполученням: **Дві половини** одного слова шукають стежку в траві (9, с. 47); **Три лики** – вогонь і безодня і печія на крилатому жезлі Гермеса (9, с. 109); ...**Спалах** мислі час розтяв на до і після (9, с. 83).

Складений підмет виражений кількома семантично об'єднаними повнозначними словами. Існують такі класифікації складеного підмета: 1) іменникові сполуки у називному відмінку з іменником в орудному відмінку з прийменником з: *гра з собою – уніцію* (9, с. 94); 2) сполуки кількісного числівника з прийменником *понад, близько, з, до* та іменника в родовому чи знахідному відмінку: *зі ста тисяч доріг твоя* (9, с. 76); 3) іменник у формі орудного відмінка та інфінітив дієслова-зв'язки *бути, ставати, залишатися*: *бути переможцем* [1, с. 217–218].

У сучасній українській лінгвістиці присудок поділяють на простий дієслівний присудок, складений іменний та дієслівний присудок. І. Вихованець розмежував прості присудки на власне дієслівні та вигуково-дієслівні (присудки, які виражені словами *диб, зирк, хал, стук, скік, хлюп, бух, бах, бух, блись* та інші) [Там само, с. 77]. Простий дієслівний присудок виражений формами минулого, теперішнього та майбутнього часу; дійсним, наказовим та умовним способом, а також інфінітивом, напр.: *Одкровення – вірші течуть і течуть розсіченими венами* (9, с. 19); *Сонце – червоне дно розколося* (9, с. 20); *Зачаївся стрілець на дереві пізнання добра і зла* (9, с. 33); *Сонце горить у нічному вікні птицею віщою* (7, 50); *В темних матеріях вірші світяться мовби зорі в росі* (9, с. 122). На думку А. Загнітка, інфінітивний присудок у сучасній українській мові мало репрезентований, оскільки поширений у реченнях розмовного стилю [2, с. 484], тому Галина Яструбецька використовує його теж обмежено.

Складений дієслівний присудок має дві частини – допоміжну та основну, що сформована з дієслова-зв'язки й повнозначного слова. Основу дієслова складає неозначена форма, а допоміжну частину виконують дієслова-зв'язки, які мають особові форми дієслів, напр.: *Хочу зникнути розчинитися в тиші з головою – у вірші* (9, с. 14); *Чи прагне до гілки листок прикипіти?* (9, с. 21); *Можна пробути і так та тільки з кристалу життя випадає сіль під вагою мертвої тиші* (9, с. 28); *Вихід у – вихудле лезо втомилося розтинати* (9, с. 95); *Розгороджений весь – вітер не перестав боліти* (9, с. 45); *Добре вміти вертатися* (9, с. 57). Дієслова-зв'язки класифікують на дві групи: 1) власне дієслова-зв'язки (*бути, являти, становити*); 2) невласне дієслова-зв'язки, тобто дієслова, які мають лексичне значення і передають значення переходу одного стану в інший (*становити, ставати, вважатися, виглядати, видаватися, здаватися, бачитися, називатися, залишатися, лишатися, слугувати, доводитися*) [1, с. 77].

На відміну від складеного дієслівного присудка, іменний присудок має морфологічну різноманітність. Складений іменний присудок виражений іменною частиною та дієсловом-зв'язкою, напр.: *Стала прозоріша ще на один вірш і – темніша інша* (9, с. 73); *Задавнена рана віршем стане* (9, с. 157). К. Шульжук зазначив, що дієслово-зв'язка виражає категорії часу й способу дієслова, а також його граматичне значення. Іменна частина втілює лексичне значення присудка та репрезентована іменником, прикметником, дієприкметником, займенником та числівником [8, с. 82].

Отже, головні члени речення – це повнозначні компоненти, що формують предикативне ядро реченнєвої конструкції. Підмет і присудок варто інтерпретувати як визначальні взаємозалежні синтаксичні компоненти формального рівня двоскладного речення. У структурі поезій Галини Яструбецької представлено структурну та семантичну різноманітність

головних членів речення. Уважаємо, що досить перспективним є дослідження головного компонента речення, співвідносного з присудком / підметом, в односкладних реченнєвих конструкціях та встановлення його семантичних груп, які волинська мисткиня використовує в оригінальній поетичній мові.

Література та джерела

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник Київ: Либідь. 1993. 368 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
3. Масицька Тетяна. Підмет і присудок як взаємозалежні компоненти у структурі двоскладного речення (на матеріалі мовотворчості українських письменників-емігрантів). *Branch of Ukrainian Studies of Maria Curie-Sklodovska University in Lublin. Spheres of culture. Volume XV.* Lublin, 2016. S. 330–335.
4. Масицька Т., Гандзюк О. Вивчення формально-синтаксичної структури речення: синтаксичні зв'язки. *Волинська філологічна: текст і контекст : зб. наук. праць / упоряд. Т. П. Левчук.* 2020. Вип. 30. С. 36–46.
5. Масицька Т., Васейко Ю. Особливості ідіостилю Галини Яструбецької: семантичні різновиди залежного об'єкта у структурі реченнєвих конструкцій. *Лінгвостилістичні студії.* 2023. Вип. 18. С. 36–48.
6. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013.
7. Ожоган В. М. Особливості поєднання підмета й присудка в структурі двоскладного речення. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НАУКМА. Філологічні науки. (Мовознавство).* 2016. Том 189. С. 52–58.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: ВЦ «Академія». 2010. 408 с.
9. Яструбецька Г. Під шкірою слів або Вибух до середини. Львів: Піраміда. 2018. 172 с.

Олена Швачко

Структурно-тематична організація коментарів до пісні «Родина» у виконанні Назарія Яремчука

Дослідження специфіки віртуального дискурсу особливо важливе для сучасного мовознавства, власне тому й виник відносно новий напрям наукового вивчення – інтернет-лінгвістика. Ця дисципліна, за визначеннями дослідників, вивчає «особливості використання мови в контексті цифрової комунікації та охоплює широке коло тем: мовні особливості та закономірності, що виникають у комп'ютерно-опосередкованій комунікації, вплив цифрових технологій на використання та зміну мови, а також способи, якими мова формується під впливом соціальної взаємодії в онлайн-спільнотах» [4, с. 185].

Коментар – це невід'ємна частина інтернет-простору. Під поняттям «коментар» здебільшого розуміють різновид усного мовлення, який передбачає огляд певних подій, заходів, явищ. Тому коментарі переважно проєктовані на публіцистику, про що стверджують праці О. Максимчук [2], О. Марків [3] тощо. Сьогодні коментар набуває ширшого значення, оскільки активно побутує й розширює свою сферу в цифровому просторі. Коментарі в контексті віртуального середовища, за нашими спостереженнями, відрізняються від коментарів публіцистики і стилем, і мовними засобами, і авторством. Жанрову специфіку інтернет-коментарів принагідно опрацьовували Т. Андрєєва [1], С. Фіялка [5] та С. Форманова [6]. Аналізуючи ФБ-коментарі на сторінці П. Порошенка, Т. Андрєєва зауважує: «Коментар – спонтанне невелике повідомлення, написане читачем Інтернет-тексту (статті, блогу, посту тощо чи іншого коментаря) як реакція на вміщену в ньому інформацію» [1, с. 7]. Нині можливість коментування передбачають фактично усі вебсайти, зокрема YouTube. Мета нашої розвідки – здійснити структурно-тематичний аналіз коментарів до пісні «Родина» у виконанні Н. Яремчука.